

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ
Neuvotteleva virkamies
Suvi Ruuska

Muistio
14.9.2023

Liite 1

VALTIONEUVOSTON ASETUS TUESTA TALOUDELLISEEN ELINKELPOISUUTEEN VAIKUTTAVISTA ERITYISONGELMISTA KÄRSIVILLE VILJELIJÖILLE

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille ehdotetaan maksettavaksi Euroopan unionin varoista kokonaan rahoitettavaa kiireellistä rahoitustukea. Tuen maksaminen perustuu Euroopan komission 14.7.2023 kiireellisestä rahoitustuesta maataloustuottajien taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville maatalousaloille annettuun komission täytäntöönpanoasetukseen (EU) 2023/1465, jäljempänä *komission täytäntöönpanoasetus*. Komission täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan mukaan tietyt artiklassa tarkoitetut jäsenvaltiot voivat maksaa poikkeuksellista tukea viljelijöille. Jäsenvaltioiden on käytettävä tuki 1 artiklan 2 kohdan mukaan toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on korvata maataloustuottajien elinkelpoisuuteen vaikuttavia taloudellisia tappioita viljelijöille sellaisilla eniten kärsineillä aloilla kuin eläin-, hedelmä- ja vihannes-, viini-, vilja- ja öljykasvialat. Toimenpiteet on toteutettava 1 artiklan 3 kohdan mukaan objektiivisin ja syrjimättömin perustein, joissa otetaan huomioon vahinkoa kärsineille viljelijöille aiheutuneet taloudelliset tappiot ja varmistetaan, että maksuilla ei aiheuteta markkinoiden tai kilpailun vääristymistä.

Kiireellinen rahoitustuki on maksettava komission täytäntöönpanoasetuksen 1 artiklan 5 kohdan mukaan viimeistään 31.1.2024. Tukea voidaan myöntää 3 artiklan 1 kohdan u alakohdan mukaan enintään 4 269 959 euroa.

Komission täytäntöönpanoasetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi myös myöntää kansallisesti rahoitettavaa lisätukea, jonka määrä voi olla enintään 200 prosenttia 3 artiklan 1 kohdan u alakohdassa tarkoitetun tuen määrästä. Lisätuki on jaettava objektiivisin ja syrjimättömin perustein ja edellyttäen, että maksuista ei aiheudu markkinoiden tai kilpailun vääristymistä eikä liiallisia korvauksia. Tämän johdosta on mahdollisuus myöntää talousarvion puitteissa lisätukea enintään 8,539 miljoonaa euroa. Lisätuki on maksettava komission täytäntöönpanoasetuksen 3 artiklan 3 kohdan mukaan viimeistään 31.1.2024.

Tuen ja kansallisen lisätuen myöntämisperusteet on ilmoitettava komission täytäntöönpanoasetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan komissiolle viipymättä ja viimeistään 30.9.2023.

Euroopan unionin suorista viljelijätuista annetun lain (1332/2022) 18 §:n mukaan laissa tarkoitetussa markkinahäiriötilanteessa voidaan valtioneuvoston asetuksella antaa tarkempia säännöksiä maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 219–221 artiklan nojalla myönnettävän tuen käyttöönottoa, tuen saajaa, tuen myöntämisen edellytyksiä, tuen määrää, tukikelpoisia kustannuksia, tuen hakemista, tuen myöntämistä, tarvittavia selvityksiä ja määräaikoja koskevista vaatimuksista Euroopan unionin lainsäädännössä säädetyissä rajoissa. Euroopan unionin suorista viljelijätuista annetun lain 18 §:n nojalla ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetus

tuesta taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille. Asetuksella säädettäisiin tuen ja sen kansallisen lisätuen tarkemmista myöntöperusteista ja yksikkökohtaisesta tuen määrästä.

2. Asetuksen valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä maa- ja metsätalousministeriössä yhteistyössä Ruokaviraston kanssa.

Asetusehdotuksesta on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä, Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, Ruokavirastolta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksilta, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:ltä, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf:ltä, ProAgria Keskusten Liitolta ja Svenska lantbrukssällskapens förbund rf:ltä.

3. Asetuksen pääasiallinen sisältö

Asetuksella säädettäisiin taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille maksettavan tuen ja sen kansallisen lisätuen tarkemmista myöntöperusteista ja yksikkökohtaisesta tuen määrästä.

4. Asetuksen pykäläkohtaiset perustelut

1 §

Pykälässä säädettäisiin taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille myönnettävästä tuesta. Pykälän 1 momentin mukaan viljelijöille, joille on myönnetty vuonna 2023 jäsenvaltioiden yhteisen maatalouspolitiikan nojalla laadittavien, Euroopan maatalouden tukirahastosta (maataloustukirahasto) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) rahoitettavien strategiasuunnitelmien (YMP:n strategiasuunnitelmat) tukea koskevista säännöistä sekä asetusten (EU) N:o 1305/2013 ja (EU) N:o 1307/2013 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/2115 30 artiklassa tarkoitettua tukea, voitaisiin myöntää kiireellisestä rahoitustuesta maataloustuottajien taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville maatalousaloille annetun komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2023/1465 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tukea enintään 4 269 959 euroa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin viljelijöille myönnettävästä kansallisesta lisätuesta. Komission asetuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio voi myös myöntää kansallisesti rahoitettavaa lisätukea, jonka määrä voi olla enintään 200 prosenttia 3 artiklan 1 kohdan u alakohdassa tarkoitettua tuen määrästä. Viljelijöille voitaisiin myöntää komission täytäntöönpanoasetuksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua kansallista lisätukea 1 momentissa säädetyillä perusteilla valtion talousarvion rajoissa enintään 8,539 miljoonaa euroa, mikäli kansallisin budjettipäätöksin näin linjataan.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettua tukea voitaisiin myöntää tukeen oikeutetulle viljelijälle enintään 150 hehtaarilta enintään 90 euroa hehtaarilta. Hehtaariraja vastaisi vuodelta 2023 maksettavista maatalouden tuotannosta irrotetuista suorista tuista annetun

valtioneuvoston asetuksen (126/2023) 11 §:ssä säädettyä nuorten viljelijöiden tukijärjestelmän hehtaarirajaa.

Touko- ja kesäkuun sademäärä oli keskimääräistä huomattavasti alhaisempi koko maassa. Kasvukauden alun kuivuus ja sen jälkeen kesään runsaat sateet ovat vaurioittaneet ja hidastaneet kasvustojen kehittymistä siinä määrin, että sadosta odotetaan keskimääräistä pienempää koko maassa.

Taloudelliset puskurit eri tiloilla vaihtelevat suuresti mutta erityisesti nuorten maatalousyrittäjien elinkeinotoiminta on vasta vakiinnuttamisvaiheessa, jolloin sukupolvenvaihdoksista ja tilanpidon aloittamisesta on yleensä paljon velkaa. Tästä syystä vuonna 2022 alkanut korkojen nousu on nostanut vieraasta pääomasta aiheutuvia kustannuksia erityisesti vasta tilanpidon aloittaneille. Huolimatta toimista nuorten maatalousyrittäjien talouden kohentamiseksi, näiden vakavaraisuustulokset ovat edelleen pääsääntöisesti muita ikäryhmiä heikkomat. Tuotantopanosten hintojen vaihtelu sekä panosten että tuotoksen osalta uhkaa siten enemmän nuoria maatalousyrittäjiä. Tällöin kasvukauden sääolojen aiheuttamat satotappiot kirpaisivat taloudellisesti kovimmin nuorten maatalousyrittäjien ryhmää, ja jotta tätä taloudelliseen elinkelpoisuuteen kohdistuvaa riskiä voitaisiin lieventää, pykälässä tarkoitettu tuki kohdennettaisiin nuorille maatalousyrittäjille, jottei vuoden 2023 sääoloista tulisi lisää taloudellista kuormaa tilanpidon vakiinnuttamisen esteeksi. Tukisumman jakaminen laajasti kaikille viljelijöille ei helpottaisi näiden taloudellista tilannetta tarkoituksenmukaisesti, koska rajallisen määrärahan vuoksi tuen vaikuttavuus edellyttää tuen kohdentamista. Kaikille viljelijöille jaettuna tuki hehtaaria kohti jäisi hyvin vaatimattomaksi. Samalla on otettava huomioon se, että muut loppuvuoden keskeiset valmistelu- ja toimeenpanoprosessit tukihallinnossa eivät mahdollista kokonaan uudenlaisten tukikriteerien ja tukiväliseen valmisteluun kiireellisen rahoitustuen toimeenpanolle säädettyssä tiukassa aikataulussa.

2 §

Asetuksen 2 §:ssä säädettäisiin Euroopan komission päätöksen huomioon ottamisesta. Taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille myönnettävä tuki voitaisiin myöntää, jollei Euroopan komission tukea koskevasta päätöksestä muuta johdu. Tuen ja kansallisen lisätuen myöntämisperusteet on ilmoitettava komission täytäntöönpanoasetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan komissiolle viipymättä ja viimeistään 30.9.2023.

5. Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille myönnettävä tuki rahoitetaan kokonaan Euroopan unionin varoista. Suomelle on myönnetty tähän tukeen 14.7.2023 annetun komission täytäntöönpanoasetuksen 3 artiklan 1 kohdan u alakohdan perusteella 4 269 959 euroa. Tuki maksetaan valtion talousarvion momentilta 30.20.41 (EU-tulotuki ja EU-markkinatuki) ja vastaavat Euroopan unionilta saatavat tulot tuloutetaan momentille 12.30.01 (EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot).

Tukea täydentävä kansallinen lisätuki (enintään 8,539 miljoonaa euroa) voidaan maksaa, jos eduskunta hyväksyy edellä mainitun tuen rahoituksen vuoden 2023 toisessa lisätalousarviossa.

Asetus ehdotetaan annettavaksi ennen mahdollista vuoden 2023 valtion toisen lisätalousarvioesityksen hyväksymistä, jotta komission täytäntöönpanoasetuksen 5 artiklan mukainen ilmoitusvelvoite Euroopan komissiolle tuen sisällöstä ehditään toteuttaa viimeistään

30.9.2023 ja tuki maksaa komission täytäntöönpanoasetuksessa säädetyssä ajassa. Tuen toimeenpanossa huomioidaan kuitenkin määrärahojen ehdollisuus ja tuki maksetaan vasta asetuksen voimaantulon jälkeen. Tuen mahdollisimman nopea toimeenpano parantaa toimenpiteen vaikuttavuutta ja edistää tilojen taloudellista selviytymistä tämän hetken markkinahäiriötilanteessa.

6. Vaikutukset viranomaistoimintaan

Asetusehdotuksen mukaisen tuen toimeenpano aiheuttaa hallinnossa jonkin verran lisätyötä. Tuki ei kuitenkaan aiheuta suuria lisätoimenpiteitä, jos sen toimeenpano toteutetaan, kuten on suunniteltu, nuorille viljelijöille maksettavan EU-tuen toimeenpanon ohessa.

Asetusehdotuksen mukaisen tuen rakentaminen tietojärjestelmään maksaa Ruokavirastossa arviolta 250 000 euroa. Sovelluskokonaisuuteen tarvitaan ostopalveluna tuen käsittelyn toteutus, testaus, laskenta ja raportoinnin toteutusta. Lisäksi Ruokaviraston omana työnä tehtävä hallintotyö, tuen ohjeistaminen ja valvonta sekä tuesta tiedottaminen tukeen oikeutetuille ja maksuennuste- ja menoraportointi Euroopan komissiolle vie resursseja.

Kunnissa tuen myöntäminen voidaan hoitaa osana tukijärjestelmien nykyistä toimeenpanoa ja kuntien käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat tukeen liittyvästä valvonnasta. Valvonta voidaan hoitaa muun pinta-alaan perustuvien tukien valvonnan yhteydessä nykyisten resurssien puitteissa. Tuen toimeenpanon yksinkertaisen toteutuksen vuoksi lisäresurssien tarve ehdotetussa tukimuodossa jää vähäiseksi.

Asetusehdotuksen mukaisen tuen hallinnolle aiheutuvat kustannukset katetaan linjattujen määrärahojen puitteissa.

7. Lausuntopalaute

Asetusehdotuksesta annettiin 9 lausuntoa. Lausunnon antoivat valtiovarainministeriö, Ruokavirasto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, MTK Pohjois-Karjala ry, MTK Pohjois-Savo ry, MTK Pohjois-Suomi ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ja ProAgria Keskusten liitto.

Ruokavirastolla ja ProAgria Keskusten liitolla ei ollut lausuttavaa asetusehdotuksesta. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, MTK Pohjois-Karjala ry, MTK Pohjois-Savo ry, MTK Pohjois-Suomi ry ja Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf pitivät lausunnoissaan asetusehdotusta hyvänä, mutta toivat lausunnoissaan esille, että myös sellaiset nuoret viljelijät tulisi ottaa huomioon, jotka harjoittavat enemmistönä maataloutta yhdessä vanhempien viljelijöiden kanssa muussa kuin osakeyhtiömuodossa. SLC rf totesi lausunnoissaan, että myös muilla tiloilla olisi nykyisessä tilanteessa tarvetta kriisituelle. Asetusehdotusta ei muutettu tältä osin, koska Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n, SLC rf:n, MTK Pohjois-Savo ry:n, MTK Pohjois-Suomi ry:n ja MTK Pohjois-Karjala ry:n esiin nostama ehdotus laajentaisi tuensaajajoukkoa nykyisestä EU:n nuorten viljelijän tulotukeen oikeuttavista myös muihin ehtoja täyttämättömiin nuoriin viljelijöihin ja se muuttaisi tuen toimeenpanoa merkittävästi. Ehdotetun tuen maksujen aikaraja rajoittaa tuen erilaistamista nykyisistä tukivälineistä eri ehdoin myönnettäväksi kokonaan uudeksi tueksi. Aiemmin SLC rf on tuonut eri tukijärjestelmiä

koskevista kannanotoissaan erityisesti maatalousyhtymien tilanteen esille. EU-säädösten mukaan nuorille viljelijöille maksettavan EU-tuen ehtona on, että tukea saavassa yhteisömuotoisessa yrityksessä nuorilla viljelijöillä on oltava yrityksessä määräysvalta. Tämän ehdon täyttyminen on selkeästi todettavissa esimerkiksi osakeyhtiössä, mutta maatalousyhtymässä omistus- tai määräysvaltaosuuksia ei voida määrittää. Tästä syystä maatalousyhtymässä kaikkien osallisten on täytettävä nuorten viljelijöiden ehdot niin vuotuisessa nuorten viljelijöiden EU-tuessa kuin nyt käsiteltävässä kiireellisessä rahoitustuessa.

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunnossa tuen kohdentamista pidettiin riittämättömänä. Varsinais-Suomen ELY-keskus katsoi lausunnossaan, että tuki tulisi kohdistaa erityisesti Lounais- ja Etelä-Suomeen, joissa kevään ja alkukesän sademäärät olivat ennätyksellisen alhaiset. Mahdollisuuksien mukaan tuki tulisi myöntää korotettuna erityisesti nuorille kotieläintuottajille. MTK Pohjois-Karjala ry ja MTK Pohjois-Savo ry toivat lausunnoissaan esiin, että Suomen jakomallissa kiireellistä tukea voisivat saada myös ne nuoren viljelijän tulotukea saavat, jotka eivät tuota markkinoille mitään myyntikasveja ja joiden toimeentulo tulee pääosin tilan ulkopuolisista tuloista. Asetusehdotusta ei muutettu tältä osin, koska muut loppuvuoden keskeiset valmistelu- ja toimeenpanoprosessit tukihallinnossa eivät mahdollista kokonaan uudenlaisten tukikriteerien ja tukiväliseen valmisteluun kiireellisen rahoitustuen toimeenpanolle säädetyssä tiukassa aikataulussa.

Valtiovarainministeriö katsoi lausunnossaan, että tukijärjestelmä tulee toteuttaa mahdollisimman suuressa määrin nykyistä tukihallintoa ja käytävissä olevia synergioita hyödyntäen sekä uusia toteuttamiskustannuksia välttäen. Lausunnossa todettiin myös, että tukijärjestelmän toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset on katettava linjattujen voimavarojen puitteissa.

8. Laintarkastus

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

9. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.11.2023 tai jos eduskunta hyväksyy vuoden 2023 toisen lisätalousarvion mainittua ajankohtaa myöhemmin, lisätalousarvion julkaisemisajankohdasta lukien.

Esitys: Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen tuesta taloudelliseen elinkelpoisuuteen vaikuttavista erityisongelmista kärsiville viljelijöille